

Anonymiserad version

Översättning

C-180/24 - 1

Mål C-180/24

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

6 mars 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Sąd Okręgowy w Poznaniu (Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

29 januari 2024

Klagande:

Santander Consumer Bank S.A.

Motpart:

EN

BESLUT

[utelämnas]

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy
(Regiondomstol för civilmål avdelning XV i Poznań), har

[utelämnas]

efter den muntliga förhandlingen [utelämnas]

[utelämnas] [i överklagandeförfarandet som inlett av]

Santander Consumer Bank SA, Wrocław

mot EN

angående fordran

efter överklagande av båda parterna

[utelämnas]

beslutat följande:

1. [utelämnas]

2. Följande fråga hänskjuts till Europeiska unionens domstol för förhandsavgörande med stöd av artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt:

Ska artikel 3 j i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66) tolkas så, att den utgör hinder för en praxis som innebär att det i konsumentkreditavtal införs villkor som inte är resultatet av en individuell överenskommelse mellan parterna och i vilka det föreskrivs en ränta som tas ut på det sammanlagda kreditbelopp som konsumenten beviljats, som inte bara täcker det belopp som faktiskt betalats till konsumenten, utan även de belopp som är avsedda att täcka kostnaden för den beviljade krediten (inbegripet, bland annat, under omständigheter som dem i förevarande mål, kreditgivarens provision eller premien för liv- och assistansförsäkring)?

3. Målet vilandeförklaras med stöd av artikel 177 § 3¹ i kodeks postępowania cywilnego (civilprocesslagen).

Skäl

I. Faktiska omständigheter i förfarandet inför den nationella domstolen

- 1 Klaganden, Santander Consumer Bank SA, Wrocław, har yrkat att motparten, EN, ska förpliktas att till klaganden betala 33 016,23 PLN jämte avtalsenlig ränta som uppgår till maximal dröjsmålsränta beräknad på beloppet 30 880,42 PLN från och med den 11 september 2020 till dess betalning sker, samt lagstadgad dröjsmålsränta beräknad på beloppet 2 100,88 PLN från och med den dag då talan väcktes till dess betalning sker. Klaganden har dessutom yrkat att motparten ska förpliktas att betala rättegångskostnaderna.
- 2 Motparten har yrkat att talan ska ogillas och att klaganden ska förpliktas att återbetala rättegångskostnaderna till motparten.
- 3 Genom den överklagade domen biföll Sąd Rejonowy (Distriktsdomstolen) talan i stort sett i dess helhet.
- 4 Detta avgörande grundades på följande faktiska omständigheter:

i) Den 6 september 2018 ingick motparten låneavtal nr 158507783883 med klaganden avseende ett belopp på 38 786,35 PLN, vilket enligt avtalet skulle vara avsett för

- låntagarens konsumtionsändamål - 5 500 PLN,
- återbetalning av låntagarens tidigare finansiella skulder till kreditgivaren - 21 655,04 PLN,
- finansiering av kreditgivarens provision för beviljande av lånet - 4 525,10 PLN,
- finansiering av livförsäkringspremien - 6 516,11 PLN,
- finansiering av assistansförsäkringspremien - 582 PLN
- finansiering av avgiften för överföring av medel för konsumtionsändamål - 8,10 PLN.

Det totala belopp som skulle betalas fastställdes till 49 570,34 PLN, och bestod av: kapitalbeloppet på 38 786,35 PLN jämte ränta på totalt 10 783,99 PLN under kreditavtalets löptid.

ii) Enligt avtalet skulle lånet återbetalas genom 60 månatliga avbetalningar med början i oktober 2018. Beloppet för 59 avbetalningar uppgick till 831,16 PLN och den sista avbetalningen uppgick till 831,30 PLN.

iii) [utelämnas]

iv) Motparten återbetalade endast en del av sina skulder till ett belopp på 15 465,54 PLN, inklusive kapitalet på upp till 7 905,93 PLN, såsom framgår av den sammanställning av inbetalningar som ingetts av klaganden [utelämnas].

v) Klaganden sade upp låneavtalet och väckte följaktligen talan i förevarande mål.

vi) Klaganden har i sin ansökan yrkat att motparten ska förpliktas att betala 33 016,23 PLN, bestående av

- 30 880,42 PLN för det utestående kapitalbeloppet jämte dröjsmålsränta,
- 2 100,88 PLN för avtalad ränta och straffränta,
- 34,93 PLN som en schablonavgift för en uppsättning av banktjänster.

5 Domen överklagades av klaganden och motparten.

- 6 Med beaktande av de grunder som de båda parterna åberopat till stöd för deras överklaganden kunde de faktiska omständigheter som angetts ovan anses vara ostridiga i överklagandeskedet.
- 7 [utelämnas].
- 8 Motparten bestred avgörandet från Sąd Rejonowy (Distriktsdomstolen) i dess helhet och yrkade att talan skulle ogillas. Motparten har till stöd för sin grund anfört följande överträdelser:

[angivelse av vilka bestämmelser i nationell rätt som har åsidosatts]

- i) [utelämnas] artikel 58 i kodeks cywilny (civillagen), eftersom det utan grund antogs att kreditavtalet var förenligt med lagen med avseende på den ränta som fastställts i avtalet. I detta hänseende har motparten särskilt gjort gällande att avtalet, i strid med bestämmelserna om konsumentkrediter, tillät att avtalad ränta togs ut på kreditkostnaderna, avtalet innehöll i detta avseende oskäliga villkor, motparten hade lämnat en förklaring om kostnadsfri kredit, vilket medförde att avtalsvillkoren om ränta ”ogiltigförklarades”, att avtalet i sin helhet följaktligen inte innehöll några villkor om ränta och att klaganden följaktligen inte hade styrkt sitt fordringsbelopp och att klaganden slutligen hade sagt upp låneavtalet på ett ogiltigt sätt;
- ii) [utelämnas];
- iii) [utelämnas].

På denna grund har motparten yrkat att den överklagade domen ska ändras och att talan ska ogillas i sin helhet.

- 9 Klaganden har till stöd för sitt överklagande framfört argument som styrker att
- den ränta som fastställts i avtalet på de krediterade kreditkostnaderna inte var tillåten,
 - uppgifterna om räntebelopp i avtalet således var felaktiga och vilseledande och ledde till att motpartens sammanlagda skuld fastställdes på ett felaktigt sätt,
 - motparten hade lämnat en förklaring om kostnadsfri kredit i enlighet med artikel 45 i ustawa o kredycie konsumentckim (konsumentkreditlagen), vilket har lett till att avtalsvillkoren avseende ränta har upphävts,
 - det utestående beloppet fastställdes på ett bristfälligt sätt i betalningsanmodan och att denna inte uppfyllde kraven i artikel 75c i prawo bankowe (banklagen) och därför var ogiltig med avseende på avtalet,

- avtalet inte har sagts upp på ett giltigt sätt - vid tidpunkten för uppsägningen motsvarade motpartens skulder inte kraven i avtalet.

II. Bestämmelser i nationell rätt och i unionsrätt som kan vara relevanta i målet

10 Nationell rätt

Artikel 3 i ustawa o kredycie konsumentkim (konsumentkreditlagen)

1. Med konsumentkreditavtal avses ett kreditavtal som inte överstiger 255 550 złoty (PLN) eller motsvarande värde i annan valuta än polsk valuta som kreditgivaren inom ramen för sin näringsverksamhet beviljar eller utfäster sig att bevilja en konsument.

2. Med konsumentkreditavtal avses särskilt följande:

2) låneavtal enligt banklagen;

Artikel 5 i konsumentkreditlagen:

punkt 6a: Andra kreditkostnader än ränta: alla kostnader som konsumenten betalar i samband med konsumentkreditavtalet, med undantag för ränta.

punkt 10: Kreditränta: en procentuell fast eller rörlig räntesats som på årlig basis tillämpas på det enligt kreditavtalet utnyttjade kreditbeloppet.

punkt 12: effektiv ränta: konsumentens sammanlagda kreditkostnad, uttryckt i procent per år av den sammanlagda krediten.

Artikel 30.1 i konsumentkreditlagen

punkt 6 i kodeks cywilny (civillagen): Konsumentkreditavtalet ska bland annat innehålla uppgift om krediträntan, gällande villkor för krediträntan samt perioder, villkor och förfaranden för ändring av räntan, samt uppgifter om referensindex eller referensränta, om tillämplig på den ursprungliga krediträntan. Om det föreskrivs olika räntesatser i ett konsumentkreditavtal ska denna information lämnas för alla räntesatser som är tillämpliga under avtalets löptid.

punkt 7: Den effektiva årliga räntan och det sammanlagda belopp som ska betalas av konsumenten och som beräknas vid den tidpunkt då kreditavtalet ingås tillsammans med alla antaganden utifrån vilka den räntesatsen har beräknats.

Artikel 45.1 i konsumentkreditlagen: Vid en överträdelse från kreditgivarens sida av artiklarna 29.1, 30.1 led 18, 10, 11, 14, 17, artiklarna 3133, 33a och 36a-36c ska konsumenten, efter att ha lämnat en skriftlig förklaring till kreditgivaren, återbetala krediten utan ränta och andra kreditkostnader. Den ska betalas till kreditgivaren vid den tidpunkt och på det sätt som framgår av avtalet.

Artikel 47 i konsumentkreditlagen: Inget avtalsvillkor får utesluta eller begränsa konsumenternas rättigheter enligt lag. I sådana fall är det bestämmelserna i lagen som ska tillämpas.

Artikel 6 i [civillagen]: Det är den som åberopar dessa omständigheter som har bevisbördan.

Artikel 58 i civillagen:

1 § En rättshandling som strider mot lagen eller som har till syfte att kringgå lagen är ogiltig om inte annat föreskrivs i en tillämplig bestämmelse, bland annat som föreskriver att de bestämmelser i rättshandlingen som är ogiltiga ersätts av lämpliga bestämmelser i lagen.

2 § En rättshandling som strider mot grundläggande samhällsnormer är ogiltig.

3 § Om endast en del av rättshandlingen är ogiltig förblir rättshandlingen i kraft vad avser övriga delar, såvida det inte av omständigheterna framgår att rättshandlingen inte hade företagits utan de villkor som ansetts ogiltiga.

Artikel 385¹ i civillagen:

1 § Villkor i ett konsumentavtal som inte har varit föremål för individuell förhandling är inte bindande för konsumenten om dennes rättigheter och skyldigheter enligt nämnda avtalsvillkor är utformade på ett sätt som strider mot god sed och allvarligt åsidosätter konsumentens intressen (oskäligen avtalsvillkor). Detta gäller inte avtalsvillkor som fastställer parternas huvudsakliga prestationer, såsom pris eller vederlag, om de är tydligt formulerade.

2 § Om ett avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten enligt § 1 ska avtalet i övrigt förbli bindande för parterna.

3 § Avtalsvillkor vars innehåll konsumenten inte har haft något verkligt inflytande över anses vara avtalsvillkor som inte varit föremål för individuell förhandling. Detta gäller i synnerhet avtalsvillkor hämtade från ett standardavtal som avtalskontrahenten föreslagit för konsumenten.

4 § Det ankommer på den som påstår att en klausul har varit föremål för individuell förhandling att bevisa detta.

Artikel 385² i civillagen:

Bedömningen av om ett avtalsvillkor är förenligt med god sed ska ske vid tidpunkten för ingåendet av avtalet med beaktande av dess innehåll, omständigheterna vid avtalets ingående och med hänsyn tagen till avtal som har samband med det avtal som innehåller det villkor som är föremål för bedömning.

Artikel 245 i civilprocesslagen:

En privat handling som upprättats skriftligen eller i elektronisk form utgör bevis för att den person som undertecknat handlingen har avgett den förklaring som ingår i handlingen.

Artikel 253 i civilprocesslagen:

Om en part bestrider äktheten av en privat handling eller hävdar att förklaringen i den handling som den person som undertecknat handlingen innehåller inte härrör från den personen, ska parten bevisa detta. Om en tvist rör en privat handling från en annan person än den part som bestrider denna, måste dock handlingens äkthet bevisas av den part som vill åberopa den.

Artikel 316 § 1 i civilprocesslagen:

När förhandlingen avslutats meddelar domstolen en dom på grund av de faktiska omständigheter som består vid tidpunkten då förhandlingen avslutades; i synnerhet utgör inte omständigheten att anspråket förfallit till betalning först under förfarandet hinder för domstolen att bifalla talan.

11 Unionsrätt

Artikel 3 j i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66, nedan kallat direktiv 2008/48/EG): kreditränta: en procentuell fast eller rörlig räntesats som på årlig basis tillämpas på det utnyttjade kreditbeloppet.

Artikel 10.2 i direktiv 2008/48/EG: Kreditavtalet ska på ett klart och kortfattat sätt innehålla uppgift om följande:

f) krediträntan, gällande villkor för krediträntan, alla referensindex eller referensräntor som gäller den ursprungliga krediträntan, i den mån dessa finns tillgängliga, samt perioder, villkor och förfarande för ändringar av krediträntan, samt, om olika krediträntor tillämpas under olika omständigheter, ovannämnda information om samtliga tillämpliga räntor.

Artikel 3 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, 29, nedan kallat direktiv 93/13/EEG):

1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten. 2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.

Den omständigheten att vissa delar av ett villkor eller ett särskilt villkor har varit föremål för individuell förhandling utesluter inte att denna artikel tillämpas på resten av avtalet, om en samlad bedömning av avtalet leder till slutsatsen att det likväl rör sig om ett i förväg formulerat standardavtal.

Om en näringsidkare hävdar att ett standardvillkor har varit föremål för individuell förhandling, har han bevisbördan för sitt påstående.

Artikel 4.1 i direktiv 93/13/EEG: Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 ska frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

Artikel 5 i direktiv 93/13/EEG: I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvillkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. Denna tolkningsregel gäller inte vid de förfaranden som föreskrivs i artikel 7.2.

III. Den nationella domstolens rättsliga tvivel och deras betydelse för svaret på rättsfrågan

A. Relevansen av EU-domstolens avgörande för målet vid den nationella domstolen

- 12 Genom beslut av den 28 oktober 2022 hänsköt Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie (Distriktsdomstolen i Krakow - Podgórze w Krakowie) två frågor till EU-domstolen för förhandsavgörande (mål C-678/22), varav den första rör den fråga som ställs i förevarande mål. Genom beslut av den 5 december 2023 avskrevs målet emellertid från EU-domstolens register i enlighet med artikel 100 i domstolens rättegångsregler, eftersom Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie genom beslut av den 20 november 2023 meddelade att klagomålet hade avskrivits.
- 13 Den fråga som har ställts till EU-domstolen för prövning avser omfattningen av beloppet av det lån som kreditgivaren beviljat, som kan omfattas av den ränta som fastställts i avtalet. Under omständigheterna i förevarande fall omfattade det lån som beviljats motparten två väsentliga delar: lånet i strikt mening (27 155,04 PLN) och de kostnader som krediterats för beviljande av lånet (provision, försäkringspremier etc.; 11 631,31 PLN). Sammanlagt rörde det sig om ett belopp på 38 786,35 PLN och på detta belopp togs ackumulerad ränta ut som efter kapitalisering för hela avtalstiden skulle uppgå till 10 783,99 PLN.
- 14 Antagandet, i motsats till vad klaganden har angett med hänvisning till parternas avtal, att ränta endast kunde tas ut på kapitalet i strikt mening har en väsentlig inverkan på bedömningen av hans yrkande i förfarandet: Klaganden har gjort

gällande en fordran som även omfattar ränta på de belopp som innefattar kostnaderna för det beviljade lånet, medan den ränta som föreskrivs i avtalet endast kunde tas ut på beloppet 27 155,04 PLN.

B. Tvivel om tolkningen av de bestämmelser som ligger till grund för avgörandet.

- 15 Mot bakgrund av de aktuella omständigheterna ger artikel 3 j i direktiv 2008/48/EG, av vilken det följer att kreditränta är en procentuell fast eller rörlig räntesats som på årlig basis tillämpas på det utnyttjade kreditbeloppet, upphov till tvivel beträffande tolkningen. En identisk regel har införts i det polska rättssystemet i bestämmelserna i konsumentkreditlagen. I artikel 5 har lagstiftaren fastställt regeln att kreditränta är en procentuell fast eller rörlig räntesats som på årlig basis tillämpas på det enligt kreditavtalet utnyttjade kreditbeloppet.
- 16 Den hänskjutande domstolen vill även, mot bakgrund av de avvikelser som råder i polsk rättspraxis få klarhet i om en praxis som innebär att det i konsumentkreditavtal föreskrivs villkor som medför en skyldighet för konsumenten att betala kapitalränta som beräknas inte enbart på det kreditbelopp som faktiskt betalas till konsumenten, utan även på andra kreditkostnader än ränta, som krediterats av näringsidkaren (långgivaren), är rättsstridig med hänsyn till målen med direktiv 2008/48/EG.
- 17 I polsk rättspraxis har det sedan flera år tvistats om möjligheten att ta ut ränta på den del av kapitalbeloppet som är avsedd att täcka de krediterade kostnaderna. Domstolarna har i flera domar uttalat sig för att en sådan möjlighet ska vara tillåten (till exempel dom från Sąd Okręgowy w Poznaniu (Regiondomstolen i Poznań) av den 27 maj 2022, XIV C 210/22, LEX nr 3440970, dom från Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy (Distriktsdomstolen i Warszawa) av den 27 juni 2022, I C 284/22, LEX nr 3501043, dom från Sąd Okręgowy w Gliwicach (Regiondomstolen i Gliwice) av den 25 oktober 2022, I C 257/22, LEX nr 3550333, dom från Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie (Distriktsdomstolen i Warszawa - Mokotow) av den 27 december 2022, II C 3085/22, LEX nr 3505069, dom från Sąd Rejonowy w Ciechanowie (Distriktsdomstolen i Ciechanowie) av den 25 januari 2023, I C 185/22, LEX nr 3504213, dom från Sąd Okręgowy w Warszawie (Regiondomstolen i Warszawa) av den 31 mars 2023, V Ca 3217/22, LEX nr 3553822), detta sätt att ta ut ränta har dock ifrågasatts i flera domar (till exempel dom från Sąd Rejonowy w Bartoszycach (Distriktsdomstolen i Bartoszyce) av den 4 november 2021, I C 983/20, LEX nr 328068, dom från Sąd Okręgowy w Toruniu (Regiondomstolen i Toruń) av den 25 maj 2022, VIII Ca 169/22, LEX nr 3369969, dom från Sąd Rejonowy w Słupcy (Distriktsdomstolen i Słupce) av den 27 juni 2022, I C 146/22, LEX nr 3561755, dom från Sąd Rejonowy w Gdyni (Distriktsdomstolen i Gdynia) av den 6 juli 2022, II C 64/2022, LEX nr 3580501, dom från Sąd Okręgowy w Sieradzu (Regiondomstolen i Sieradz) av den 11 januari 2023, I Ca 478/22, LEX nr 3550701, dom från Sąd Okręgowy w Kielcach (Regiondomstolen i Kielce) av den 1 februari 2023, II Ca 1858/22, LEX nr 3511122, dom från Sąd

Okręgowy w Sieradzu (Regiondomstolen i Sieradz) av den 3 februari 2023, I Ca 601/22, LEX nr 3550176). Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) har i ett av sina avgöranden genom sitt beslut att inte meddela prövningstillstånd indirekt medgett att ränta kan tas ut på den del av kapitalet som avser att täcka den krediterade provisionen (se beslut från Sąd Najwyższy av den 15 juni 2023, I CSK 4175/22, LEX nr 3569756, angiven rättspraxis som talar för denna möjlighet: T. Czech Kredyt konsumencki. kommentar, tredje utgåvan, Warszawa 2023).

- 18 De nämnda bestämmelserna utgör, med hänvisning till ordalydelsen i artikel 10.2 f jämförd med artikel 3 j i direktiv 2008/48 samt den allmänna civilrättsliga principen om avtalsfrihet, inte uttryckligen något hinder för att utforma avtalsförhållandet på ett sådant sätt att kapitalränta även kan tas ut på andra kreditkostnader än ränta, som kommer att återbetalas av låntagaren när krediten återbetalas och som krediteras av långgivaren i samband med att krediten beviljas. Om låntagaren (konsumenten) samtycker till ett sådant arrangemang – även om det sker underförstått, genom att ingå ett avtal som utarbetats av kreditgivaren (näringsidkaren) – och om ordalydelsen i direktiv 2008/48/EG och den polska lagen om konsumentkrediter inte uttryckligen förbjuder det, kan en sådan avtalsbestämmelse inte anses vara förbjuden enligt lag.
- 19 I den polska doktrinen har i detta avseende uppfattningen framförts att bestämmelserna i konsumentkreditlagen inte ger anledning att anta olika regler för att ta ut ränta på lån, särskilt beroende på det ändamål för vilket lånet är avsett (J. Gil, M. Szlaszyński, Problematyka odsetek od kredytowanych kosztów bankowego kredytu konsumenckiego. Monitor Prawa Bankowego, 2022 r., nr. 6, sidorna 59-74, LEX).
- 20 En ändamålsenlig tolkning av bestämmelsen kan emellertid leda till en annan slutsats. Skälighetshänsyn tycks nämligen tala för bedömningen att kapitalräntan endast ska ersätta långgivaren för att han eller hon ställer konsumentkreditkapital till låntagarens förfogande och inte även för krediteringen av andra kreditkostnader än ränta, särskilt provisionen, som till sin natur utgör en ytterligare ersättning till långgivaren för beviljande av krediten. Denna tolkning förefaller även stödjas EU-domstolens uttalande i punkterna 81-91 i domskälen i domen i mål C-377/14 (ECLI:EU:C:2016:283).
- 21 Med tillämpning av denna tolkningsmetod ska således slutsatsen dras att kapitalräntan endast ska ersätta långgivaren för att han eller hon ställer kreditkapital till låntagarens förfogande och inte även för krediteringen av andra kreditkostnader än ränta, särskilt provisionen, som till sin natur utgör en ytterligare ersättning till långgivaren för beviljande av krediten, eller försäkringspremier som betalats till tredje man.
- 22 Av ovannämnda skäl har Sąd Okręgowy (Regiondomstolen) framställt förevarande begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen.

[utelämnas]

ARBETSDOKUMENT